

Кайтанський І.С.

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ В СТРАТЕГІЧНОМУ АСПЕКТІ

Постановка проблеми. Формування в Україні конкурентоспроможної економіки та здійснення на цій основі гармонійного входження у міжнародний поділ праці залежить від динамічних позитивних структурних змін в реальному секторі й сфері послуг, динаміки переорієнтації зовнішньої торгівлі і особливо експорту на перспективні ринки, підтримання конкуренції на внутрішньому ринку. Це актуалізує потребу у формуванні Україною наступальної стратегії у зовнішньоекономічній сфері. За таких умов виникає нагальна потреба дослідження основних чинників впливу на соціально-економічну ефективність реалізації зовнішньоекономічної стратегії України та перегляду стратегічних планів розвитку.

Стан вивчення проблеми. Вирішенню проблем зовнішньоекономічної діяльності в Україні присвятили свої праці Долішній М.І., Малік М.Й., Топіха В.І., Червен І.І. та інші. Опубліковані ними роботи та наростаюча гострота проблеми і обумовили вибір теми дослідження.

Завдання і методика досліджень. Метою даної статті є теоретичне дослідження та обґрунтування основних проблем та перспектив зовнішньоекономічної діяльності в Україні на сучасному етапі. Для досягнення поставленої мети автором використані загальнонаукові методи пізнання: спостереження, порівняння, узагальнення, абстрактно-логічного аналізу.

Результати досліджень. Комплексні економічні перетворення, що відбуваються сьогодні в Україні, мають на меті не лише виробити моделі та механізми побудови і послідовної реалізації сучасних економічних відносин, а й поступову інтеграцію українських підприємств у міжнародні економічні зв'язки, з одного боку, і залучення іноземних підприємців до діяльності в Україні – з іншого.

Ефективність господарської діяльності як вітчизняних, так і іноземних підприємців у рамках правової системи конкретної держави визначається насамперед ступенем досконалості охоплення сфер регулювання і ліберальності її законодавства. Україна в цьому разі не є винятком.

Зовнішньоекономічна активність вітчизняних підприємств за останні три роки обумовила низку тенденцій, які сформували позитивні передумови реалізації стратегічних завдань соціально-економічного розвитку країни. Зокрема, йдеться про такі складові розвитку зовнішньоекономічних відносин як:

- збереження курсової стабільності національної валюти;
- сприятлива кон'юнктура для традиційної вітчизняної експортної продукції на зовнішніх ринках;
- зростання платоспроможності населення, що стимулювало споживчий попит;
- зростання обсягів промислового виробництва в умовах підвищення обсягів споживання на внутрішньому ринку;
- збереження лібералізації умов експортно-імпоротної діяльності;
- зміцнення банківської системи, що сприяло фінансовому забезпеченню учасників зовнішньоекономічної діяльності;
- досягнення прогресу в процесі вступу до СОТ.

Водночас, відчувається обмежувачий вплив на зовнішньоторговельну та інвестиційну активність негативних системних чинників:

- високий рівень політичної напруженості;
- торговельні суперечки з найбільшим торговельним партнером – РФ та збереження бар'єрів щодо доступу на ринки ЄС;
- збереження бюрократичних перепон провадження малого та середнього бізнесу на регіональному рівні;
- не вирішеність завдань технологічної модернізації, що обмежує можливості підвищення продуктивності праці, зниження собівартості продукції та підвищення її конкурентоспроможності.

Таким чином, протягом останніх років започатковані позитивні зрушення, пов'язані з підвищенням рівня переробки експортної продукції, гнучкості багатьох виробників щодо диверсифікації продажу на зовнішніх ринках, загальним зниженням рівня залежності від зовнішньої торгівлі, що засвідчило наявність вагомого потенціалу стимулюючої ролі зовнішньої торгівлі та інвестицій на економічне зростання.

Водночас, попри певні позитивні зрушення, не вдалось принципово змінити характер експортних поставок на зовнішні ринки та покращити систему імпортного насичення власного внутрішнього ринку. Посилення впливу іноземного капіталу безпосередньо у виробництві, системі збуту, сервісу та фінансової інфраструктури як розкривають нові перспективи поглиблення зовнішньоекономічних зв'язків та модернізації виробництва і сфери послуг, так і формують низку ризиків, зумовлених слабкою конкурентоспроможністю переважної кількості виробників та сфери послуг. Одним з наслідків спрощення доступу на внутрішній ринок за умов слабого митного контролю, контролю якості та споживчих стандартів на внутрішньому ринку стало подальше закріплення частки імпорту у зовнішній торгівлі.

Зважаючи на продовження процесу лібералізації зовнішньоекономічної діяльності, вже в короткостроковій перспективі логічно очікувати подальше посилення конкурентного тиску на національну економіку, що обмежуватиме експортні можливості. При цьому особливу увагу слід приділити попередженню таких системних ризиків як:

- закріплення високої частки у виробничій структурі низько- та середньотехнологічних експортоорієнтованих галузей;
- повільність технологічної модернізації вітчизняної промисловості, що обмежуватиме підвищення якості продукції власного виробництва і утримання позицій на стратегічних зовнішніх ринках збуту;

**ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ
В СТРАТЕГІЧНОМУ АСПЕКТІ**

- відсутність стратегічних важелів та механізмів захисту національних інтересів на зовнішніх ринках, в результаті чого вітчизняні експортери стають об'єктами недобросовісних дій з боку інших країн;
- ціновий тиск з боку імпортованих енергоносіїв та нестабільність їх поставок;
- збереження та посилення тінізації зовнішньоторговельних відносин;
- посилення інфляційних загроз внаслідок значного припливу фінансового капіталу, головним чином через банківську систему;
- недосконалість процесів якісної модернізації структури залучених іноземних інвестиційних ресурсів, консервація неефективної структури національного промислового виробництва;
- низький рівень інноваційної складової ПІ, орієнтація іноземних інвесторів на низько- та середньотехнологічне виробництво, незацікавленість в освоєнні нових виробництв з більш високим вмістом доданої вартості.

Забезпечення стимулюючого впливу зовнішньоекономічної діяльності на соціально-економічний розвиток потребує визначення та реалізації чітких і реальних пріоритетів експортної, імпоротної та інвестиційної стратегій. На сьогодні залишаються актуальними пріоритети:

- удосконалення правового забезпечення та практики застосування норм права щодо конкурентної політики на внутрішньому ринку, що має стати базовою умовою забезпечення стабільності розвитку галузей промисловості та суміжних видів економічної діяльності – будівництва, транспорту, зв'язку, сільського господарства та ін;
- формування структури експорту, орієнтованої на інноваційну продукцію;
- імпорт сучасних виробничих технологій та прискорення їх впровадження у виробництво;
- забезпечення збалансованої регіональної дво- та багатосторонньої економічної інтеграції на основі науково-технологічної та виробничо-торговельної кооперації;
- формування сприятливого інвестиційного клімату, що передбачає орієнтацію ПІ на позитивні соціально-економічні зрушення в економіці України, оптимізація механізмів адміністрування підприємницької діяльності, формування передумов для зниження бюрократичних перепон, особливо на регіональному рівні;
- розробка національної інвестиційної стратегії, яка б передбачала механізми та заходи щодо узгодження дій держави в сфері залучення ПІ з політикою структурної модернізації, зайнятості, стимулювання експорту тощо.

Важливою передумовою й одночасно необхідною основою налагодження та поглиблення економічного співробітництва із зарубіжними партнерами є розвиток правової бази для такого співробітництва. Світова практика свідчить про те, що у міру інтенсифікації міжнародних господарських зв'язків, якісного та кількісного їх зростання надзвичайно ускладнюється характер взаємовідносин між учасниками, що потребує чіткого правового регулювання як на національному, так і наднаціональному рівні. Так, у Європейському Союзі щорічно приймається до 500 законодавчих актів, спрямованих на вдосконалення правового режиму, що обслуговує його господарський механізм.

Висновки та пропозиції. З метою досягнення зазначених пріоритетів необхідно реалізувати низку заходів, що забезпечать прискорену модернізацію зовнішньоекономічної діяльності відповідно до національних економічних інтересів та розбудови конкурентоспроможної економіки. Зокрема необхідно:

- продовжувати нарощування платоспроможного попиту широкого кола споживачів (як споживчого так і інвестиційного попиту);
- інтенсифікувати діалог між Україною та ЄС стосовно практичних заходів щодо підготовки до укладення Угоди про створення зони вільної торгівлі між країнами;
- прискорити вирішення питання взаємного визнання технологічних стандартів України та ЄС;
- прискорити впровадження адаптованих до вимог ЄС, СОТ та міжнародних інституцій правових та адміністративних механізмів регулювання експортно-імпорتنних операцій. Це потребує розбудови організаційної інфраструктури (правової, інформаційної та консалтингової) підтримки виробників в умовах перехідного етапу членства в СОТ;
- підвищити прозорість та ефективність системи митного обслуговування експортно-імпорتنних потоків та посилити митний контроль в сфері експортного та імпортного ціноутворення;
- реформувати систему торговельних представництв за кордоном, з орієнтацією її на ефективну цільову підтримку національних експортерів на зовнішніх товарних ринках;
- розробити регіональні програми здійснення зовнішньоекономічної діяльності відповідно до стратегічних цілей та пріоритетів, забезпечивши посилення повноважень органів місцевої влади у виборі методів та інструментів реалізації зовнішньоекономічної діяльності підприємств на місцевому рівні, широке залучення середнього та малого бізнесу до зовнішньоекономічної діяльності, насамперед в рамках транскордонного співробітництва;
- розширити та зробити доступним інформаційно-аналітичне супроводження процесів іноземного інвестування на національному та місцевому рівнях шляхом розвитку інформаційних ресурсів в мережі Інтернет, фінансування участі малих і середніх підприємств в міжнародних ярмарках, конференціях тощо.

В основу функціонування механізму зовнішньоекономічної діяльності повинні бути покладені принципи демократизації, демонополізації та деідеологізації зовнішньоекономічних зв'язків, які передбачають максимальне скорочення адміністративних обмежень на експорт та імпорт, підвищення ролі

митного та валютного регулювання міжнародних господарських зв'язків, надання суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності широкої самостійності згідно з міжнародною практикою.

Одночасно зовнішньоекономічна політика має відповідати національним інтересам держави, забезпечувати взаємну вигоду з іноземними партнерами, стимулювати конкуренцію між учасниками зовнішньоекономічної діяльності з метою підвищення якості продукції та послуг на українському ринку.

За умови приділення достатньої уваги вищеперерахованим заходам можна очікувати довготривалий позитивний ефект у сфері зовнішньоекономічних відносин України.

Джерела та література

1. Долішній М.І., Топіха В.І., Булюк В.В. Ринок продовольства України в аспектах СОТ. – Миколаїв: МДАУ, 2006. – 221 с.
2. Кандиба А.М. Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності: Навч. підруч. – К.: Аграрна наука, 2004. – 508 с.
3. Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності: Підручник / М45 За ред. О.А. Кириченка. – К.: Знання, 2005. – 493 с.
4. Поболев І.В. Основные концепции внешнеэкономической политики Украины // Рождение рыночной экономики и среднего класса в Украине: Материалы, доклады, выступления на конференции 15–19 мая 1995 г.
5. Спиридонов ИЛ. Мировая экономика: Учеб. пособие для вузов. – М., 2001.

Ковалішин П.В.

РОЛЬ ДЕРЖАВИ У РОЗВИТКУ ВЕНЧУРНОЇ ІНДУСТРІЇ

Венчурне підприємництво – це ризикова діяльність, у процесі якої створюються і впроваджуються у виробництво нові товари, технології, послуги. Це поєднання двох видів підприємництва: фінансового та інноваційного. В усьому світі венчурний капітал представлений двома секторами: формальним і неформальним. У формальному секторі переважають спеціалізовані венчурні компанії, що управляють венчурними фондами. За організаційно-правовою формою вони є товариствами, що поєднують ресурси ряду інвесторів: приватних і державних пенсійних фондів (у Європі на них доводиться понад 50% всіх інвестицій венчурного капіталу), благодійних фондів, корпорацій, приватних осіб і самих венчурних капіталістів - власників венчурних компаній. Крім спеціалізованих інвесторів, учасниками формального сектора часто виступають створені для цих завдань підрозділи або дочірні підприємства комерційних банків або не фінансових промислових корпорацій, а також державні інвестиційні програми.

На протипагу формальному сектору неформальна сфера ринку венчурного капіталу представлена винятково приватними інвесторами, яких прийнято називати «бізнес-ангелами». «Бізнес-ангели» - це, як правило, вдалі підприємці, високооплачувані фахівці (бухгалтери, консультанти, юристи), що займають вищі посади у великих компаніях. Неформальні інвестори мають значні фінансові заощадження, отримані завдяки напруженій праці. Багато коли «ангели» інвестують прямо в нові й зростаючі фірми, входячи до складу синдикату, що поєднує друзів і партнерів по бізнесу, а також членів їхніх родин. Причому їхня ринкова доля просто величезна: у США й Західній Європі обсяг венчурних інвестицій неформального сектора в кілька разів перевищує обсяг аналогічних інвестицій формального сектора.

Формальний і неформальний сектори відіграють взаємодоповнюючу роль. Інвестиції неформального сектора особливо важливі на ранніх стадіях розвитку фірм, коли вони мають потребу в «посівному капіталі» для розробки концепції продукту й дослідного зразка, у той час як формальний сектор більше активний на стадії швидкого росту, коли потрібні кошти на розширення виробництва й збільшення обсягу продажів.

Венчурне фінансування пов'язане з пайовими вкладеннями в акції, тобто з ризиком і біржовою грою.

Венчурний капіталіст вкладає свої кошти не безпосередньо в компанію, а в її акціонерний капітал, іншу частину якого становить інтелектуальна власність засновників нової компанії.

Інвестиції здійснюються в компанії, акції яких ще не котируються на фондовій біржі.

Венчурний капітал направляється в малі високотехнологічні компанії, орієнтовані на розробку й випуск нової наукомісткої продукції.

Аналіз поточної ситуації в сфері участі держави в розвитку венчурної індустрії дозволяє виявити ряд проблем:

1. Слабкість існуючої інфраструктури підтримки венчурного підприємництва, що повинна була б сприяти появі нових і розвитку існуючих малих і середніх технологічних інноваційних підприємств, здатних стати привабливим об'єктом для прямого (венчурного) інвестування:

- вона недостатньо інтегрована з існуючою інфраструктурою підтримки малого підприємництва;
- не охоплює істотну частину інфраструктурних сегментів: кадровий, інформаційний, консалтинговий;
- має недостатній масштаб для охоплення більшості суб'єктів венчурного підприємництва, особливо інноваційних компаній.

2. В українській венчурній індустрії поки слабка присутність національного капіталу, що був би важливим фактором привабливості української економіки для закордонних інвесторів;

3. Низька ліквідність венчурних інвестицій, значною мірою обумовлена недостатньою розвиненістю фондового ринку.

4. Слабкість економічних стимулів для залучення прямих інвестицій в підприємства високотехнологічного сектора, що забезпечують прийнятний ризик для венчурних інвесторів;